

Natuurreservaten

Zuiderkempen

Jaargang 2
driemaandelijks tijdschrift
december 1996 Nr. 4

Voor de gebruiksvriendelijkheid is de opmaak licht gewijzigd.

1997 MEER NATUUR!

Het ligt momenteel ter inzage in alle gemeentehuizen: het ontwerp van HET RUIMTELIJK STRUCTUURPLAN VLAANDEREN. Dit plan bepaalt hoe het ruimtegebruik de volgende tien jaren in ons dichtbevolkte Vlaanderenland zal evolueren, Vlaanderen heeft nood aan een dergelijk plan. We zijn al vele tientallen jaren te laat met een degelijke RUIMTELIJKE ORDENING. Daardoor is het zo goed als afgelopen met onze OPEN RUIMTEN.

Toch is het van enorm belang dat de milieubeweging zich ten volle inzet om de natuur in ons Vlaanderen een belangrijke plaats te geven. Iedere belangengroep zal wel proberen het laken naar zich toe te trekken. Daarom moeten ook wij ons laten horen in dit debat. In dit nummer krijg je een uitgebreid artikel over het R.S.V.

Twee jaar geleden startten we met onze eigenste NATUURRESERVATEN VZW, AFDELING ZUIDERKEMPEN. Met de enthousiaste medewerkers uit Herselt, Hulshout, Laakdal en Westerlo bouwen we aan een STRUCTUUR VOOR MEER NATUUR in onze regio.

En het doet echt deugd verder te kijken dan alleen je eigen reservaat je in je eigen gemeente. Op de tweemaandelijks bestuursvergaderingen wordt gepraat, overlegd, vergeleken, afgesproken, gerekend, gediscussieerd, en... gelachen. Inderdaad, we zijn een groep die aan hetzelfde zeel trekt, dezelfde kar duwt, hetzelfde paard ment. Dat was bij de start ook de bedoeling. En de resultaten zijn er. De reservaten in de verschillende gemeenten groeien gestaag, alhoewel het natuurlijk nooit snel genoeg gaat. Er zijn met de diverse gemeentebesturen goede contacten en er is soms overleg tussen die besturen.

De activiteiten (eetdag, muziekavond, markt, natuurdagen, wandelingen,...) waren telkens een groot succes. Kortom, NATUURRESERVATEN VZW groeit en bloeit in de ZUIDERKEMPEN,

We mogen echter niet op onze lauweren rusten. Onze vereniging is nog jong, de resultaten zijn hoopgevend, maar toch. De aanslagen op onze natuurgebieden gebeuren nog dagelijks, de wetten die onze natuurreservaten moeten beschermen, worden met de regelmaat van de klok geschonden. Daarom zal NATUURRESERVATEN VZW ook in 1997 op de barricade staan, voor MEER NATUUR.

Voor MEER NATUUR VOOR IEDEREEN.

U doet ongetwijfeld mee!

Verder wensen we U een vreugdevol 1997.

UIT DE RESERVATEN

Het Goor

In het Goor is de kogel door de kerk: na een tijd van aarzeling gaan we er nu hard tegenaan om de toegankelijkheid voor tractoren te verhogen. Dit onder het motto "Hard werken is één ding, maar efficiënt werken is waarschijnlijk een verstandiger optie". Er is besloten om over de gracht aan de westkant een brug aan te leggen. Natuurlijk zijn er nog wat praktische problemen te overwinnen, die vooral van administratieve (en financiële) aard zijn. Zo is het een hele klus om de lengte van de benodigde buizen goed te kiezen. Lange

buizen zijn te zwaar voor de kraan van de gemeente Hulshout en korte buizen mogen volgens het gemeentereglement niet gelegd worden. Op het terrein hebben we vooral de toekomstige weg voor de toekomstige tractor van de toekomstige Zuiderkempische terreinploeg opengehakt.

De Steenkensbeek

Het dossier rond de beruchte Hulshoutse Brug zit weer in de koelkast, na de intrekking van de bouwvergunning door minister Baldewijns. De gemeente Hulshout heeft tegen deze intrekking beroep aangetekend bij de Raad van State, maar als men bijvoorbeeld bekijkt met welke snelheid van uitvoering de Bende van Nijvel aangepakt wordt door Vrouwe Justitia zit dit nog wel een tijd snor. Dit belet niet dat continue aandacht de zaken alleen maar in een beter spoor kan doen terechtkomen.

De Roost

laat de zieke Laak niet los

DRINKWATER DOOR DE 'SMEERPIJP' EN PEKELHARING OP DE LAAK? Zoutwaterleven in de Laak... dat kan toch niet ernstig bedoeld zijn, of toch? Drinkwater sturen door een afvalwatercollector dat is minder vreemd, alhoewel..

Het idee van de afvalwatercollector ontstond reeds in 1937. Toen deze buis van circa 0,5 m diameter (die het afvalwater van de Limburgse bedrijven naar een zuiveringstation aan de Schelde moest voeren) in 1980 'al' af was, bleek de investering van 5 MILJARD zinloos. De 'smeerpip' kon niet dienen voor het afvalwater van bedrijven zoals Tessenderlo Chemie. Ondertussen blijft het giftige, zoute afvalwater van TC een dodelijk spoor trekken door de Netevallei. Voor de 'smeerpip' is er ondertussen een 'oplossing' gevonden: men zal er drinkwater door transporteren. Maar de Laak blijft de dupe. En het Vlaamse gewest zal wel weer zorgen voor de ruiming van het slib, als TC dan eens zo vriendelijk wil zijn om te onderzoeken of het allemaal niet wat minder zout kan. Dat kan niet volgens TC: " en daarbij ons lozingswater is vergelijkbaar met zeewater en daar zit toch leven in". U merkt dat er op hoog niveau, over dit probleem, 'ernstig' wordt nagedacht. Een nieuwe opvolgingscommissie onder voorzitterschap van AMINAL en samengesteld uit deskundigen en afgevaardigden van het bedrijf en van de betrokken gemeenten en provincies, vergaderde nog maar eens op 28.11.96. Wordt dit een zoveelste mijlpaal (pispaal) in dit lange, smerige verhaal of zou er misschien toch beterschap zijn?

Dit misdadige en koppige winstbejag zal ons en ook de volgende generaties in ieder geval nog vele MILJARDEN kosten. Maar we hebben toch ook van hun kunstmest en pvc kunnen 'genieten'. Miljaarde, miljaarde!! Ik denk dat het hoog tijd wordt voor een 'groene mars'.

Craeywinckel

Onze natuurvereniging krijgt stilaan een voet tussen de deur in de Craeywinckel. Door een aankoop van Iha51a eiken- elzenbos breidt het reservaat zich uit tot tegen de Grote Laak. Als binnenkort ook de huur van de gemeentegronden een feit zal zijn dan mogen we toch wel stellen dat we hier een lapje natuur van meer dan 4 ha beschermen en beheren. En dit is maar een begin.

Het lidgeld voor Natuurreservaten bedraagt 600fr. per jaar, je bent dan lid van de afdeling Zuiderkempem en van Natuurreservaten Vlaanderen. In het novembernummer vond je een overschrijvingsformulier. Ben je toch vergeten van te betalen, treuzel dan niet langer en hol dadelijk naar uw bankkantoor.

Dat je lid bent en blijft is erg belangrijk voor het natuurbehoud. We zijn nu met meer dan 30.000 leden in Vlaanderen.

In het voorjaar organiseert onze afdeling een ledenwervingsactie, doe mee, spreek mensen aan, werf leden. Meer info over deze actie in het volgende nummer.

Netevallei - Schaapwees

In de loop van dit jaar werd er door Natuurreservaten VZW een ontwerp van beheersplan opgemaakt voor het gebied Schaapwees, gelegen in de alluviale vlakte van de Grote Nete. In dit gebied heeft Natuurreservaten VZW meer dan 15 ha in eigendom en beheer.

Met het opmaken van een beheersplan tracht men de doelstellingen op papier te zetten om te komen tot een ideaal leefgebied voor fauna en flora specifiek voor het Schaapwees. Sommige van deze doelstellingen zijn realiseerbaar op korte termijn, andere op lange tot zeer lange termijn. Een belangrijk streefdoel is het herstellen van de relatie tussen de Grote Nete en haar vallei, waarbij toekomstige overstromingen ingecalculleerd worden.

In het beheersplan wordt het landschapsbeeld tussen de Grote Nete en de Govielaak bepaald door de rivierdynamiek. Het valt te verwachten dat bos hierdoor in belangrijke mate het landschap vorm zal geven. Begrazing zal een begeleidende functie hebben. Voor het gedeelte tussen de Govielaak en de Kleine Laak wordt een halfopen tot open landschap beoogd. Hier zullen de verschillende soorten graslanden zoals zuur dottergrasland, voedselrijk vochtig grasland en schraalgrasland voorkomen.

Tussen de Kleine Laak en de Stippelberg ligt een landschap van kleine graslanden veelal omgeven door houthakten. Dit willen we behouden. .

Als ik mijn ogen sluit, kan ik mij al een beeld vormen van hoe het er ooit zou kunnen uitzien.

Maar het papiergedeelte is nog maar een kleine stap in de goede richting. Ondertussen is het water van de Grote Nete nog steeds biologisch dood en zijn er jaarlijks nog verschillende hectare natuurgebied bedreigd door illegale bouwwerken en andere niet toegestane activiteiten.

Langdonken

In het beheersplan voor de Langdonken voorzien we de verwijdering van storende aanplantingen. De populieren-, grove den en vooral Amerikaanse eikenbestanden worden behoorlijk uitgedund. In de plaats daarvan komt onze inheemse flora. We zetten deze aanplantingen om naar inheems loofbos, hooilanden, heiden,... al naargelang de plaats waar ze staan. Begin 1997 zullen heel wat bossen gedund worden. Schrik dus niet, beste wandelaar, als je in januari '97, naast het baltsgeroep van de bosuil, ook al eens het, ja, we geven het grif toe, minder aangenaam geluid van kettingzagen hoort. Maar wees gerust, na enkele weken zal dit geronk verstommen. De dan weerkerende trekvogels zullen hun geliefd Langdonkenbiotoop in alle rust terug vinden.

Naast het feit dat we die aanplantingen omzetten naar een andere vegetatie, krijgen we ook wat geld in het bakje. Het hout wordt namelijk verkocht. Dat geld hebben we broodnodig. Natuurgebieden aankopen en beheren kost massa's geld.

Al jaren werken we aan het beheersplan voor de Langdonken. We verzamelden gegevens allerhande: geschiedenis, bodem, planten, dieren, waterhuishouding, kaartmateriaal... Alle gegevens werden nu gebundeld door Joost De Wyspelaere, medewerker van Natuurreservaten. Samen met hem werkten we een beheersplan uit. Daarvoor dienden heel wat vragen beantwoord: waar willen we een meer open landschap creëren? Waar laten we het bos ongemoeid? Welke vroegere storende aanplantingen worden gekapt? Met welke dieren en planten moeten we rekening houden? Begrazingsbeheer? Hooilanden? Heide? Hoe de waterhuishouding herstellen?

... Kortom, een hele waslijst vragen en problemen die zeker nog niet allemaal een antwoord kregen. Toch krijgen onze plannen en wensen stilaan een concrete invulling. Ons voorstel van beheersplan is voorgelegd aan Aminal afdeling Natuur, deze dienst vraagt advies aan De hoge Raad voor Natuurbehoud, het Provinciebestuur en de S.E.R.V. daarna is het aan de minister bevoegd voor het natuurbehoud, T. Kelchtermans die het plan al dan niet goedkeurt. Een natuurreservaat zonder een goed beheersplan is eigenlijk als een café zonder bier. Meteen heb je een leidraad voor de uitgevoerde werken. Iedereen weet wat er gedaan wordt, wanneer en hoe. Zo'n beheersplan kan uiteraard steeds bijgestuurd worden indien nodig.

Als het aanvaard wordt, krijgen de door ons beheerde percelen het statuut van "erkend natuurreservaat". Door die erkenning mag je alleen die werken uitvoeren die beschreven staan in het beheersplan. Bovendien krijgt de beheerder een jaarlijkse subsidie, van 6.000-fr per ha. die gebruikt wordt om de kosten van het beheer te dragen.

En na het plan, blijft er natuurlijk het echte werk. Haal je plagschop maar van de zolder...

DE MILIEURAAD

HULSHOUT

Twee vergaderingen van de MINA-raad tijdens de laatste twee maanden van het jaar, maar eerder van "institutionele" aard. Wij hebben advies uitgebracht over het GNOP van de gemeente Hulshout, en dat advies is positief, ondanks wat aarzeling bij links en bij rechts. De agrarische sector vond dat de belangrijke (en volgens hun steeds onverdeeld positieve) rol van de landbouw niet goed uit de tekst kwam, en vanuit groene hoek was er teleurstelling te horen omdat het GNOP niet ver genoeg ging, vooral wat de Netevallei zelf betreft. Die laatste opmerking is terecht, maar tegelijk is er een eenvoudige uitleg voor. Uiterst belangrijk is het om zich te realiseren dat het GNOP een plan is dat door de gemeenteraad moet goedgekeurd worden. Het GNOP is dus niet de wensdroom waarin iedereen die het goed meent met de natuur zijn ei kwijt kan. Een GNOP zoals U en ik dat graag zien, belandt in de prullenmand tijdens de gemeenteraad die er moet over beslissen. Maar, dan hebben wij toch eens goed ons gedacht kunnen zeggen, en dat lucht op, en we staan

nergens. Het goedgekeurde plan heeft het voordeel dat er heel wat positieve dingen in staan (en, akkoord, nog veel meer positieve dingen niet), en dat het tenminste formeel de steun heeft van de Unanieme MINA-raad. De kans op uitvoering is dus reëel, vooral als wij daar nauwgezet op letten.

Het GNOP in Hulshout

Zoals hoger reeds vermeld, is het GNOP goedgekeurd en is het dus wachten op de beslissing ter zake van de gemeenteraad.

LAAKDAL

Is tevreden over het Gemeentelijk NatuurOntwikkelingsPlan. Op 28 oktober werd het gunstig geadviseerd door de milieuraad. Er werd evenwel gevraagd om nog enkele opmerkingen toe te voegen nl.:

1. Het aankoopbeleid mag niet beperkt blijven tot de vallei van de Grote Laak,
2. Het uitdovingsbeleid omtrent illegale bouwsels in natuurgebieden is een onvoldoende maatregel voor flagrante overtredingen die onlangs werden begaan.
3. En met dit uitdovingsbeleid moet men onmiddellijk starten.

Het actieplan van het GNOP Laakdal bestaat uit 15 projecten verdeeld over 6 thema's, zoals: het behoud van de bestaande natuur; verbindingen creëren in de ecologische infrastructuur; natuur in de stedelijke sfeer; open ruimte; sensibilisatie en educatie; en uitbouw van de Grote Laakvallei als verwevingsgebied. Verweven mag in dit geval geen synoniem blijven voor versnipperen, integendeel. In dit laatste thema zal men, gezien de slechte kwaliteit van het Laakwater, voor natuurontwikkeling niet uitgaan van de beek als centraal element, maar men zal trachten een biotoopverbetering te realiseren in de beekbegeleidende vegetaties. Met andere woorden men laat de stinkende Laak links liggen.

In dit plan wordt echter de vervuiling van de Laak nogmaals aangeklaagd zonder dat er blijkbaar iemand wat kan aan doen. Het lijkt wel alsof Tessenderlo Chemie door God de Vader zelf wordt geleid. Men durft nu zelfs voorstellen om van de Laak een zoutwaterbiotoop te maken. Dat we daar zelf niet eerder aan gedacht hebben...?

Een overzicht per reservaat van de aankopen in 1996.

De	Langdonken	05ha05a34ca
Netevallei-Schaapwees		04ha98a45ca
Goor-Asbroek		01ha06a55ca

De totale aankoopprijs, kosten inbegrepen bedroeg 4.400-000fr. Het niet gesubsidieerde deel bedraagt, afhankelijk van de ligging van 10 tot 40%. Dit deel dient onze afdeling op de een of andere manier in te zamelen. Dit lukt niet altijd, maar we blijven ons best doen en uiteindelijk komt hef, met de steun van al onze leden ook wel in orde.

In " De vallei van de Steenkensbeek " en in " De Roost en Craeywinckel " kochten we in 1996 niets aan. Maar niet getreurd, er werden al overeenkomsten afgesloten voor aankopen in 1997.

De	Roost-Craeywinckel	01ha51a45ca.
De Steenkensbeek	84a25ca.	

Het R.S.V.

Het uitgebreid artikel over het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen werd overgenomen uit Euglenia, het tweemaandelijks tijdschrift van J.N.M. Binnen onze afdeling is er een werkgroep samengesteld die als opdracht heeft een visie over het R.S.V. te formuleren.

De eerste samenkomst is voorzien eind januari.

Iedereen die meent enige bijdrage te kunnen leveren bij deze besprekingen is van harte welkom. Inlichtingen en afspreken kan met Lon Lommaert 014/541738

HOGHE VENEN

In het vroege voorjaar een uitstap naar de Hoge Venen, waarom niet? De bus vertrekt op 23 februari om: 7.30 uur Kerk van Veerle Heide 7.35 uur Vinea Veerle 7.40 uur Kerk Eindhout. Laarzen of stevige schoenen, warme kleding en een picknick zijn nodig. De prijzen: volwassenen 400 f r. kinderen tot 16 j. 300fr. max. per gezin 1200fr. Info én inschrijven voor 16 februari bij Herman Berghmans 014/841604.

EVEN MIJMEREN...

Landschap

In dit landschap wil ik mij verschuilen
kan als het leven mij naar 't leven staat.
Moerasgebied met grassen, poelen en kuilen,
waar donker water geen geheim verraad.

En hier en daar op 't onverwachts daartussen
heldere plekken waar dan bomen staan,
die met een groene mond de hemel kussen
en 's avonds dromen bij een lichte maan.

Dit landschap ongerept gebied.

Hier voer ik, luisterend naar het oeroud riet,
een rust van eeuwen al mijn onrust sussen.

Jan Willem Schulte Nordholt

DE POST

De makers van dit tijdschrift zijn gelukkig ook maar mensen, en ze werken als vrijwilliger, en ze doen echt hun best,... Ze weten maar al te goed dat het tijdschrift in 1996 meestal te laat in uw bus viel. Uiterst vervelend als je vandaag weer eens leest wat een interessante wandeling er gisteren gepland was. De makers van dit tijdschrift bekennen oprecht schuld. Hun vurigste wens voor 1997 is dan ook dan het tijdschrift op tijd geschreven, getypt, gedrukt, samengeraapt, verstuurd,... wordt. En als het dan toch nog eens te laat komt, verdenk dan maar uw postbode.

Af en toe krijgen ook wij al eens een lezersbrief toegestuurd. Het betreft meestal een overigens fraai, gedicht of een antwoord op een of andere prijsvraag. Wil u echter ook uw mening kwijt over een of ander ('t moet wel met de natuur, het milieu te maken hebben), lezen wij graag uw bedenkingen. We weten nog niet wat er allemaal uit de bus kan komen, en of het zin heeft een en ander te publiceren. Maar aarzel niet, uw brief wordt zeker gelezen door de redactie.

Tiens, tiens, de Rijkswacht wil onze postbodes vragen 'verdachte zaken' te melden.

'Wij' melden al jaren zaken die niet enkel verdacht zijn, maar regelrechte overtredingen. Als daar zijn: de meest diverse bouwovertradingen in natuurgebieden, het illegaal graven van vijvers in natuurgebieden, sluikstorten, ophogen van natuurgebieden, af val lozingen, afvaldumpingen,... Kan iemand ons zeggen waarom die toestanden dan meestal zonder gevolg blijven bestaan?

Misschien eens met zijn allen solliciteren bij de Post...

DE EETDAG

Zondag 1 december '96 was er onze jaarlijkse eetdag te Blauberg. Eventjes de statistieken aanvullen:

We hadden maar liefst 235 grote en kleine eters en de opbrengst was alleraardigst: 64 000 f r. Onze aankoper van dienst mag meteen weer op pad, op zoek naar een zinvolle bestemming voor dit geld. Er waren enkele lichte wijzigingen dit jaar.

We deden het met een andere kok: Jan Vermeulen uit Westerlo. Hij kweet zich uitstekend van zijn taak. Algemene tevredenheid! Bovendien bakte hij de mooiste (prachtig versierd met chocoladen kluitjes) én lekkerste Natuurreservatentaart die we ooit zagen en proefden.

Enkele stagiairs van de hotelschool uit Geel liepen zich danig in het zweet bij het opdienen van al dat lekkers. De schikking van onze tafels was eens anders. We hadden zelfs een heuse (zij het merkkelijk debuterende) maître d'hôtel. Tenslotte een welgemeende dank aan alle zaalklaarzetters, tafelversiersters, drankronddragers, vlaggenophangers, afwassers, tappers, opkuisers, groenewinkeliers, kassiers,... en alle gasten natuurlijk! Tot volgend jaar!

TIJDSCHRIFT

In ons tijdschrift sluipen af en toe eens zet- en andere foutjes. In het vorige nummer was *t weer van dat: het ging 'm niet om nummer 4 van deze jaargang, maar wel degelijk om nummer 3. U hebt dus helemaal geen nummer gemist.

Het stemmige gedicht op de laatste bladzijde was van de hand van onze conservator van "de Roost", Vic Van Dyck. We vergaten zijn naam te vermelden. Sorry Vic!

ALGEMEEN VERGADERING.

Zoals ieder respectabele instelling houdt ook Natuurreservaten Zuiderkempen zijn algemene vergadering.

Dit artikel geldt als uitnodiging voor deze algemene ledenvergadering die doorgaat op Zondag 12 januari 1997 in de zaal Vinea te Veerle.

Vergaderen ligt U niet, hoor ik zeggen. Niet getreurd, er is ook een wandeling die vertrekt om 14uur aan de Vinea, daarna wordt er licht getafeld en uiteindelijk hebben we de algemene ledenvergadering om 17uur.

de agenda:

* activiteitenverslag 1996	de voorzitter	L. Lommaert
* financieel verslag 1996	de penningmeester	L. Verdien
* beoordeling van het bestuur	de leden	
* activiteitenplanning	de voorzitter	L. Lommaert
* voorstelling van de begroting	de penningmeester	L. Verellen
* toegevoegde agendapunten	de indieners	
* herschikking bestuursfuncties	de secretaris	S. Aerts
* aanduiding van afgevaardigden	de voorzitter	L. Lommaert

Leden die wensen agendapunten toe te voegen kunnen dit door deze schriftelijk te melden bij de voorzitter voor 10 januari 1997

KWISSEN...

Op vrijdag 29 november jl. organiseerde de Landelijke Gilde wan Eindhout een quiz. Dat er ook vragen over

de natuur zouden bij zijn, zette ons aan om met twee Laakdalse ploegen deel te nemen. Nu werd toch wel net deze reeks vragen geannuleerd zeker, daar sommige ploegen ingevulde antwoordbladen i.p.v. vragenlijsten hadden gekregen. Onze twee ploegen eindigden dan ook respectievelijk 12de en 15de. Ja, er waren nog enkele ploegen achter ons!

BASISCURSUS VOGELS LIKONA (Limburgse koepel voor natuurstudie) organiseert in 1997 een "Basiscursus vogels", d.w.z. 7 theoretische lessen en 9 excursies. De lessen gaan door in het bosmuseum aan de VW-toren te Tessenderlo. De excursies gebeuren verspreidt over gans Limburg. De prijs is 2000 f r. Inschrijvingen en inlichtingen telefonisch op 011/210266 van het Provinciaal Natuurcentrum te Hasselt.

BUBO... IN BERGOM

Door de aankoop en beheer van natuurgebieden stelt Natuurreservaten vzw de leefgebieden van een groot aantal planten en dieren veilig. Natuurbescherming is echter ook opkomen voor elk individueel levend wezen. Ieder wild dier dat in nood verkeert, heeft recht op hulp. Elk leven is dit waard! Mensen bellen ons vaak om dieren te helpen. Zieke of gekwetste vogels, verzwakte egels, verkeersslachtoffers allerlei en zoveel andere worden opgehaald en overgebracht naar een vogelasiel in de buurt. Hier worden zij met de beste zorgen omringd. Dikwijls kunnen de dieren later hun plaats in de natuur opnieuw innemen. Spijtig genoeg lukt dit niet altijd...

Zo bereikte ons donderdag 14 november een toch wel ongewone oproep. In de Groenheuvelstraat te Bergom zou een grote uil een volwassen haan gedood hebben. De bewoners vroegen ons hem op te halen. Wij met het nodige wantrouwen -'onze* uilen pakken toch geen kippen- er op af. Onze verbazing was des te groter en ons ongeloof nog vlugger verdwenen wanneer wij ter plaatse een heuse OEHOE aantroffen. Met grote oranje ogen, zijn oorpluimen rechtop en heftig blazend en snavel klapperend keek hij ons aan. Meestal pakken wij alle roofvogels en uilen zo met de blote hand. Zijn klauwen leken ons echter iets te groot en te dreigend. Met dikke handschoenen aan werd de vogel gegrepen en onderzocht. Zijn rechtervleugel bleek enorm gehavend. Grote stukken vlees en veren waren gewoon weggerukt. Mogelijk heeft de vogel in een prikkeldraad gehangen en zichzelf losgerukt. Waarschijnlijk was Bubo bubo (de wetenschappelijke naam van onze oehoe) al enkele dagen te voet op stap want de wonde leek niet recent. Door honger gedreven is hij vermoedelijk het kippenhok ingesukkeld om de haan te grijpen. En met succes, voor hem althans. Voor de haan kon geen hulp meer baten. De uil werd overgebracht naar het vogelasiel van Zichem. Daar werd hij toevertrouwd aan de goede zorgen van asielhouder Herman Gensters. Maar ook voor hem is het onmogelijke niet mogelijk. Daar deze oehoe nooit meer een echte oehoe zou kunnen zijn, mocht hij zachtjes inslapen. Spijtig!

De oehoe is de grootste Europese uil, die slechts zeer uitzonderlijk in Vlaanderen wordt waargenomen. Hun thuis vinden ze in bergachtige streken of uitgestrekte wouden en die zijn bij ons niet te binden. Bubo bubo verdween in ons land. Afschot en nest roof, hadden hun werk gedaan. Het laatste gekende broedgeval was te Eupen in 1907.

Maar er is beterschap. Sinds 1982 broeden er opnieuw oehoes in België. Hun voorkomen blijft beperkt tot de Waalse provincies. Momenteel wordt hun aantal geschat op zo'n dertig broedparen. Deze toename heeft zeker te maken met grootscheepse introductiepogingen in Duitsland vanaf de zeventiger jaren. Zorgvuldig in gevangenschap gekweekte oehoes werden massaal uitgezet, ook in gebieden dicht bij de Belgische grens. In Wallonië broeden de bubo's vooral in steengroeven, al zijn er ook al broedgevallen in roofvogelhorsten in bomen ontdekt. Jonge oehoes worden in het najaar uit het ouderlijk territorium verdreven en gaan zwerven. Het is aannemelijk dat sommige van deze vogels tot in Vlaanderen geraken. Mogelijk is de Bergomse oehoe een van hen. Rotsen om op te broeden hebben ze hier niet, maar oude roof vogelnesten in grote bosgebieden zijn zeker aanwezig. Hopelijk behoort Bubo bubo binnen enkele jaren tot onze Vlaamse broedvogels. Als een toppredator als de oehoe zich hier kan vestigen, betekent dit dat het met onze natuur opnieuw de goede kant opgaat.

Bubo bubo, wees welkom...!

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

Sleutel voor een nieuwe ruimtelijke ordening?

De volgende jaren heeft Vlaanderen nood aan heel wat bijkomende woningen en bedrijfsterreinen. Ondertussen moet ook voldoende ruimte opengehouden worden voor het behoud en de ontwikkeling van natuur en landbouw. Vlaanderen heeft echter geen ruimte teveel. Een algemeen kader om de verschillende claims op de ruimte onderling af te wegen is daarom noodzakelijk. Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen biedt zo'n kader.

Waarom een structuurplan?

Vlaanderen heeft heel wat sociaal-economische behoeften die het volgend decennium ruimtelijk ingevuld moeten worden. Om iedereen volwaardige huisvesting te bieden zijn 300.000 nieuwe woongelegenheden vereist, er zijn nieuwe bedrijfsterreinen nodig, het verkeer zal het volgende decennium met 60% toenemen en voor het behoud en de ontwikkeling van landbouw en natuur is voldoende ruimte onmisbaar.

Vlaanderen heeft helaas geen ruimte op overschot. Met 430 inwoners per km² heeft Vlaanderen één van de hoogste bevolkingsdichtende in Europa. Om de nog aanwezige ruimtelijke kwaliteit van Vlaanderen te bewaren en op termijn de verloren kwaliteit te herstellen is een algemeen ruimtelijk kader nodig om de sociaal-economische behoeften juist in te vullen. Als 300.000 nieuwe woningen niet zorgvuldig ingeplant worden zal Vlaanderen over twintig jaar tot één groot villapark zijn omgebouwd. De toename van de mobiliteit kan niet opgevangen worden door enkel nieuwe wegen aan te leggen. Het moet zo stilaan voor iedereen duidelijk worden dat we spaarzaam moeten omgaan met onze kleine lap grond. We moeten bezuinigen op ons ruimtegebruik.

Om nieuwe claims op het terrein te realiseren werden tot nu toe gewestplannen herzien en gemeentelijke plannen van aanleg opgesteld. Deze plannen wijzigen bijna altijd een zachte bestemming (natuur of landbouw) naar een harde bestemming (een nieuwe verkaveling, industrie,...). De meeste aanlegplannen hebben één bepaald doel: een nieuw bedrijfsterrein, een nieuwe woonwijk, een nieuwe weg. Een behoefteonderzoek wordt vaak niet uitgevoerd, aan het inpassen van die functies in de ruimere omgeving wordt weinig aandacht besteed, alternatieve inplantingsplaatsen worden meestal niet onderzocht. De vrijwaring - laat staan versterking - van open ruimte en natuur staat bijna nooit op het verlanglijstje. In het beste geval wordt een betere bescherming van de open ruimte gebruikt als compensatie voor een harde bestemmingswijziging (een nieuw industriegebied bv.).

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) maakt het mogelijk om een structurele oplossing te zoeken voor de ruimtelijke problemen in Vlaanderen. Het Structuurplan geeft een globale toekomstvisie voor de organisatie van onze leefomgeving. Het Structuurplan kan gebruikt worden als toetsingskader voor de beslissing over bestemmingswijzigingen, groot bouwprojecten en andere ruimtelijke ingrepen. Met het Structuurplan wordt het mogelijk af te stappen van het gevoerde ad hoc beleid en kan ruimtelijke ordening een sturend mechanisme worden voor de vragen van de sterke sectoren.

Drie onderdelen

Het RSV is opgebouwd uit drie onderdelen: een informatief deel, een richtinggevend deel en één bindend deel. Het informatieve deel is een beschrijving van de bestaande ruimtelijke (wan)ordering en beschrijft een aantal trends die zich voordoen (zoals de suburbanisatie en de verarming van de natuur). Daarnaast worden verschillende prognoses en behoeften berekend (bv. voor woningbouw, landbouw en natuurontwikkeling). Dit informatief deel vormt

a.h.w. de wetenschappelijke onderbouw voor de andere delen en is, zoals de naam zegt, louter ter informatie en heeft geen rechtskracht.

Het tweede onderdeel is de gewenste ruimtelijke structuur, het richtinggevend gedeelte. In dit richtinggevend deel wordt uiteengezet hoe de ruimtelijke ordening zich in de toekomst zou moeten ontwikkelen. In dit deel (dat in totaal 220 bladzijden telt) worden de principes, de doelstellingen en de oppervlaktes voor de toekomstige ruimtelijke vormgeving verduidelijkt. Dit richtinggevend deel heeft wel rechtskracht: van deze bepalingen mogen de verschillende overheden (Vlaams Gewest, provincies en gemeenten) enkel afwijken met een grondige motivering.

Tenslotte zijn er de bindende bepalingen. Hierin zijn de verschillende doelstellingen opgenomen die door de verschillende overheden moeten nageleefd worden. Zo is bv. bindend vastgelegd dat er een Vlaams Ecologisch Netwerk van 125.000 ha moet afgebakend worden. Hiervan mag de overheid niet afwijken. Deze bindende bepalingen zijn echter niet bindend voor de burger. Die is allen gebonden door de gewestplannen en de gemeentelijke aanlegplannen (de APA's en de BPA's). Deze aanlegplannen zullen uiteindelijk moeten zorgen voor de uitvoering van het structuurplan.

Sleutels voor een vernieuwd ruimtelijk beleid

In tegenstelling tot de gewestplannen en de BPA's is het RSV géén bestemmingsplan. Het RSV zegt dus niét welke gronden waarvoor gebruikt moeten worden (wonen, landbouw, natuur,...). Het RSV gaat daarentegen uit van een algemene ruimtelijke visie en distilleert daaruit een aantal krachtlijnen en perspectieven voor de toekomstige ruimtelijke vormgeving. Het RSV vertrekt van een duurzame ruimtelijke ontwikkeling en vertaalt dit begrip naar vier grote principes: de herwaardering van stedelijke gebieden, het vrijwaren en versterken van de open ruimte, het bundelen van economische activiteiten en het afremmen van de groei van de automobiliteit. Deze elementen zijn sleutels voor een vernieuwd ruimtelijk beleid dat er voor kan zorgen dat Vlaanderen een aantrekkelijke regio blijft met genoeg open ruimte en sterke, leefbare steden.

Herwaardering van het stedelijk gebied door gedeconcentreerde bundeling

Om voor iedereen woonmogelijkheden te voorzien heeft Vlaanderen tussen 1991 (datum waarop gestart werd met de opmaak van het RSV) en 2007 (eindpunt van het RSV) behoefte aan 400.000 nieuwe woongelegenheden. Sinds 1991 zijn er 100.000 nieuwe woningen gebouwd, dus vandaag is er nog behoefte aan ongeveer 300.000 woongelegenheden. Om de benodigde woongelegenheden op te trekken zonder het Vlaamse landschap ernstig te schaden, maar het integendeel te versterken, opteert het RSV voor "gedeconcentreerde bundeling". Dit principe gaat uit van een herwaardering van steden en de belangrijkste dorpskernen. De bestaande toestand van het sterk verspreide wonen is het uitgangspunt (deconcentratie), maar deze versnippering van het wonen mag niet verder gezet worden (bundeling). Daarom moeten nieuwe woningen bij voorrang gebouwd worden in de bestaande stedelijke gebieden.

Meer concreet betekent dit dat minstens 60% van de nieuwe woningen moet gebouwd worden in het stedelijk gebied, de overige 40% in de kernen van de open ruimte. Op die manier wordt de huidige trend om verhoudingsgewijs meer te bouwen buiten het stedelijk gebied stopgezet. Het komt erop neer dat in verstedelijkte gebieden de kraan verder opengedraaid mag worden, in het buitengebied moet de kraan dichtgedraaid worden.

Da relatie tussen de stad en het platteland is overduidelijk: het verder verkavelen van open ruimte, vooral in randstedelijke gebieden, versterkt de leegloop van de stad en holt het karakter van het platteland verder uit. De huidige verkavelingstrend moet een halt t worden toegeroepen. Het verstedelijkt gebied moet opnieuw het meest uitgesproken en aantrekkelijke woonmilieu worden.

In het RSV worden echter heel wat gemeenten opgenomen als stedelijk gebied. In totaal

worden meer dan 100 gemeenten of delen van gemeenten geselecteerd als stedelijk gebied, wat toch wel zeer ruim is. De juiste afbakening binnen die gemeenten van het stedelijk gebied moet wel nog gebeuren. Hiervoor zal onder meer uitgegaan worden van de woonzones op het gewestplan, waartoe ook de woonuitbreidingsgebieden gerekend worden! De afgelopen jaren kende Vlaanderen een trend naar steeds grotere bouwkvavels. Vandaag bedraagt de gemiddelde oppervlakte van een verkochte bouwkvavel ca. 1.200 m². Het is duidelijk dat deze trend moet omgekeerd worden. Reken zelf maar uit hoeveel ruimte zou opgeslorpt worden als Vlaanderen op deze manier verder volgebouwd wordt. Het is daarom essentieel dat bouwdichtheden (het minimum aantal woningen per ha) bindend worden vastgelegd. Nu zijn bouwdichtheden i enkel in het richtinggevend deel opgenomen: in het stedelijk gebied moet gestreefd worden, naar 25 woningen per hectare, daarbuiten wordt gestreefd naar 20 woningen per hectare. Om die bouwdichtheden waar te maken moet afgestapt worden van het ideaaltype van een vrijstaande fermette op een zo groot mogelijk perceel. Alleen op die manier kan de ruimteverspilling voor woningbouw worden afgeremd. In het RSV worden tenslotte een aantal stedelijke "netwerken" afgebakend, een samenhangend geheel van stedelijke gebieden waar ook een samenhangend ruimtelijk beleid moet gevoerd worden. Het belangrijkste stedelijk netwerk is de "Vlaamse Ruif", gevormd door Brussel, Leuven, Antwerpen en Gent.

Het buitengebied en de uitbouw van een natuurlijke structuur

Het "buitengebied" (het platteland) staat in het RSV tegenover het stedelijk gebied. De basisdoelstelling is de vrijwaring van het buitengebied voor haar essentiële functies, nl. landbouw, natuur, bos en wonen en werken op het niveau van het buitengebied. Daarvoor wil men het wonen en verzorgende activiteiten bundelen in de bestaande dorpskernen. Landbouw, natuur en bos moeten ondergebracht worden in goed gestructureerde gehelen.

De uitbouw van een natuurlijke structuur vormt een belangrijk onderdeel van de toekomstvisie van het RSV voor het buitengebied. Het RSV streeft naar grote, aaneengesloten oppervlaktes voor natuur. Natuur kan niet overleven in geïsoleerde reservaten die dreigen te verworden tot eilanden voor uitstervende planten- en diersoorten. Voor het voortbestaan van vele soorten is er nood aan een goed functionerend en aaneengesloten netwerk van natuurgebieden en lijn- en puntvormige natuurelementen (ecologische infrastructuur). Deze filosofie, die de basis vormde van de Groene Hoofdstructuur, wordt nu vertaald in het "Vlaams Ecologisch Netwerk" als onderdeel van de natuurlijke structuur.

In dat Vlaams Ecologisch Netwerk vormt de natuur de hoofdfunctie. Het Vlaams Ecologisch Netwerk is opgebouwd uit "grote eenheden natuur" en de "grote eenheden natuur in ontwikkeling". In verwevingsgebieden zullen meerdere functies (natuur, bosbouw, landbouw, recreatie) op een gelijkwaardig niveau naast mekaar bestaan. Om de gewenste verweving te bekomen moeten de verschillende gebruikers de randvoorwaarden van de medegebruikers respecteren. Via verwevingsgebieden kunnen natuurwaarden in een landbouwomgeving, in (productie)bossen of in recreatiegebieden bewaard en verder ontwikkeld worden. Ruimtelijke ordening moet dus in staat zijn voorwaarden op te leggen aan andere sectoren, ook aan de landbouw.

Als uitgangspunt worden in het RSV oppervlaktes gehanteerd voor de natuurlijke structuur die in de Milieu- en Natuurraad Vlaanderen naar voor werden geschoven. Het Structuurplan voorziet in 75.000 tot 100.000 ha grote eenheden natuur, 25.000 tot 50.000 ha grote eenheden natuur in ontwikkeling en 150.000 ha natuurverwevingsgebied waar natuur, bos en landbouw gelijkwaardig zijn. Deze cijfers zijn bindend vastgelegd en moeten door de overheid dus nageleefd worden. Spijtig is wel dat binnen deze natuurlijke structuur geen oppervlakte wordt vastgelegd voor buffergebieden rond de grote eenheden natuur. Deze buffergebieden zijn een taboe voor de landbouwlobby. Daarnaast wordt voorzien in de uitbouw van natuurverbindingsgebieden. Dit zijn strook-, lijn- en puntvormige elementen (hagen, houtkanten, poelen, enz.). Hiervoor kan natuurlijk moeilijk een oppervlakte worden vastgelegd. Tenslotte moet ook het bosbestand uitgebreid worden. Er moeten 10.000 ha effectief bosgebied bijkomen naast 10.000 ha bossen in landbouwgebieden, dit in uitvoering van de Europese wetgeving.

Voor de landbouw worden 750.000 ha afgebakend. Deze oppervlakte komt overeen met de huidige oppervlakte aan landbouwgronden die effectief gebruikt worden en de bebouwde delen van het landbouwgebied (ongeveer 100.000 ha). Van deze 750.000 ha moet 70.000 ha verwevingsgebied worden. Op de gewestplannen is vandaag iets meer dan 800.000 ha geel ingekleurd.

Bundeling van economische activiteiten in sterke regio's

Het RSV hecht heel wat belang aan een gezonde economische ontwikkeling. Ruimtelijke en economische ontwikkelingen moeten daarom beter op mekaar afgestemd worden. Het structuurplan gaat opnieuw uit van een bundeling van de krachten, omdat een te sterke versnippering van bedrijfsterreinen en industriële vestigingen op termijn nadelig is voor de economie zelf. Sterke regio's moeten verder versterkt worden om de Vlaamse troeven optimaal uit te spelen. Economische groei zou bij voorrang moeten opgevangen binnen de ruit Antwerpen-Gent-Brussel-Leuven, binnen de havenregio's en in de stedelijke netwerken.

In het RSV wordt uitgegaan van een bijkomende behoefte aan 10.000 ha bedrijfsterreinen. Dit is duidelijk een knieval voor de economische lobby! De behoefteramingen in de vroegere versies van het RSV lagen heel wat lager. Wel is het zo dat men 6.000 ha effectief wil afbakenen, naast 4.000 ha reservegebieden. Die reservegebieden mogen slechts gebruikt worden als er geen plaats meer is op de bestaande. In het RSV wordt ook rekening gehouden met de leegstaande bedrijfsterreinen, in totaal meer dan 4.000 ha.

Tenslotte wordt in het RSV aandacht besteed aan de inrichting van industriezones. Ook bedrijven moeten zuinig omspringen met ruimte. Zo kunnen bedrijven in meerdere bouwlagen worden opgetrokken, nutsvoorzieningen kunnen gemeenschappelijk worden aangelegd.

Een stop op nieuwe hoofdwegen

Volgens de prognoses van het Structuurplan zal, bij ongewijzigd beleid, het personenverkeer over de weg met 40% toenemen, het goederverkeer per vrachtwagen zal groeien met 60%. Om deze trend ééenzijdig te beantwoorden met een verdere uitbouw van infrastructuur is geen ruimte voor handen. Om die groei op te kunnen vangen wil het RSV daarom het bestaande wegennet optimaliseren en de groei van het autoverkeer afremmen door alternatieve vervoersmiddelen uit te bouwen.

Om die optimalisering te bekomen wordt het wegennet opgedeeld in categorieën, gaande van hoofdwegen over optimaliseren en de groei van het autoverkeer afremmen door alternatieve vervoersmogelijkheden uit te bouwen.

Om die optimalisering te bekomen wordt het wegennet opgedeeld in categorieën, gaande van hoofdwegen over primaire wegen I en II en secundaire wegen tot lokale wegen. Er wordt vanuit gegaan dat geen nieuwe hoofdwegen kunnen worden aangelegd. Uitzonderingen zijn echter de afwerking van de A 18 Jabbeke-Westkapelle en de verdere aanleg van de A 102 Merksem-Wommelgem. Deze bepalingen zijn echter niet bindend vastgelegd, ze zijn enkel in het richtinggevend deel opgenomen. Wel zullen op de gewestplannen de reservatiestroken voor autosnelwegen geschrapt worden (o.a. de afwerking van de grote ring rond Antwerpen).

Uitvoering van het structuurplan

Om de verschillende doelstellingen uit het RSV ook op het terrein waar te maken moet het ook bindend worden voor de burger. Daarom wil men het RSV uitvoeren via gewestplanherzieningen. In het RSV is een zogenaamde "ruimtebalans" opgenomen. In deze "ruimtebalans" worden de oppervlaktes voor de verschillende onderdelen uit het RSV

naast mekaar gezet en vergeleken met de oppervlaktes die nu op de gewestplannen staan. Zo komt men tot de conclusie dat er 38.000 ha groengebieden (natuur- en reservaatgebieden) moeten bijkomen op de gewestplannen. Daarnaast moet er 10.000 ha bosgebieden bijkomen. Dit zou een belangrijke inhaalbeweging zijn voor de natuur in Vlaanderen. Het zal nu zaak worden deze 38.000 ha zo in te tekenen op de gewestplannen dat grote aaneengesloten gehelen natuur ontstaan die onderling met mekaar verbonden kunnen worden.

Op de gewestplannen moeten er ook? 7.000 ha bedrijfsterreinen bijkomen, wat zoals gezegd een overschatting is. De landbouwgebieden op de gewestplannen zouden volgens de ruimtebalans met 56.000 ha afnemen. De oppervlakte voor woongebieden blijft hetzelfde.

Het verder verloop

Vanaf 1 december zal het Structuurplan Vlaanderen voorgesteld worden aan de Vlaamse bevolking via een openbaar onderzoek dat loopt tot eind februari '97. Tijdens dit openbaar onderzoek kan iedereen zijn bedenkingen of bezwaren indienen. In maart en april '97 moeten die bezwaren geëvalueerd worden, daarna moeten verschillende adviezen gegeven worden en moet het parlement de bindende bepalingen goedkeuren. Het RSV kan dan eventueel bijgesteld worden, waarna het ten vroegste in de herfst van 1997 definitief kan goedgekeurd worden door de regering.

Er zou reeds dit najaar gestart worden met gewestplanherzieningen die een uitvoering moeten zijn van het RSV. Dan zal blijken of effectief werk gemaakt zal worden van de beloofde groene bestemmingswijzigingen.

Tenslotte kunnen na de goedkeuring van het RSV ook provinciale en gemeentelijke structuurplannen worden opgemaakt en goedgekeurd. Deze plannen moeten zich richten naar het structuurplan op Vlaams niveau.

Met het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen op weg naar een betere ruimte?

Het RSV is, vanuit ruimtelijk en milieuoogpunt, geen perfect plan. De oppervlakte voor bedrijfsterreinen is te ruim bemeten, verkavelaars krijgen nog veel vrijheid, er zitten verschillende addertjes onder het gras. Toch biedt dit plan heel wat mogelijkheden. Vooreerst heeft het RSV een visie uitgewerkt die de verschillende belangengroepen overstijgt. De uitwerking van een natuurlijke structuur met de in het vooruitzicht gestelde groene gewestplanwijzigingen zullen een sterke vooruitgang betekenen voor natuur in Vlaanderen. Verwevingsgebieden zullen de ruimtelijke kwaliteit op het platteland zeker verbeteren. Gedeconcentreerde bundeling maakt het mogelijk dat onze steden geherwaardeerd worden.

Ondertussen komt er heel wat tegenstand op gang tegen het RSV. De Boerenbond is niet te vinden voor verwevingsgebieden en wil alle natuur beperken tot de huidige groene bestemmingen op het gewestplan (waarvan naar schatting 30.000 ha bewerkt worden door landbouwers). Bouwpromotoren en eigenaarssyndikaten willen het platteland verder kunnen verkavelen. Het is van belang dat nu doortastend opgetreden wordt. De fase die de vaststelling van het plan voorafgaat heeft immers ook gevaren:

sectoren die vrezen dat het Structuurplan hun mogelijkheden zal beknotten proberen nog snel een aantal nieuwe verwezenlijkingen door te drukken. Een kordaat overheidsoptreden is daarom noodzakelijk.

Het Structuurplan garandeert immers een duurzame ruimtelijke kwaliteit voor een Vlaanderen met leefbare en goed functionerende steden naast grote, aaneengesloten open gebieden. Er moet dan ook voor geijverd worden dat dit Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen zonder verdere afzwakkingen goedgekeurd én uitgevoerd wordt.

*Erik Grietens
Forum Ruimtelijke Ordening,
Stedebouwwatch*

Het Forum Ruimtelijke Ordening is een samenwerkingsverband tussen de Bond Beter

Leefmilieu, de vzw. natuurreservaten, Stadsland en de Vlaamse Federatie voor Planologie